

מראי מקומות- חולין ק"ל

הזרוע והלחיים

(א) בארץ ובחוצה לארץ- פרש"י, משום דבעי למימר בחולין אבל לא במוקדשין נקט להו. וע' בגליון הש"ס, דציין למש"כ רש"י לקמן (קלח:): לפרש באו"א, דמה שנשנית במתנות בארץ ובחו"ל, היינו לאפוקי מדר' אלעאי, דס"ל דראשית והגז, וגם מתנות, נוהגים בארץ דוקא ולא בחו"ל, וא"כ שפיר תנינן במתני' בארץ ובחו"ל לאפוקי שיטתו. גם המהרש"א הק' על רש"י כאן, מי הכריחו לדחוק דתנא דמתני' נקט כן רק אגב, הרי יש לפרש כפשוטו כהגמ' שם, דבא לאפוקי מדר' אלעאי, והניח בקו'. וע"ע בריטב"א דאכן פי' כן במתני' למעשה, ודברי רש"י צ"ע. וע' בחתם סופר שהביא מש"כ הפלתי לפרש דכיון דכבר תנינן בראשית הגז לאפוקי מדר' אלעאי, שוב אין צריך לשנות כן ג"כ כאן. והק' החת"ס, הא פרק הזרוע קודם לפרק ראשית הגז, וא"כ הול"ל דכאן העיקר ושם אגב. וביאר החת"ס דכיון דעיקר שי' ר' אלעאי בראשית הגז הוא, א"כ אם הי' רק שונה כאן לאפוקי משיטתו, לא היינו יודעים אלא דלא סבירא לן להא דר' אלעאי לענין מתנות, דאין למדין מתנות מראשית הגז, אבל עיקר הלימוד שיש לו בראשית הגז, אפשר דסבירא לן כוותי', ולכן צריך לשנותה דוקא לענין ראשית הגז, ושוב לא היינו צריכין לומר כן כאן ג"כ, אלא אגב בחולין ובלא במוקדשין נקטי'.

(ב) כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו, חייבין בבכורה- כ' רש"י, דמבואר דקודם פדיונן פטורין מבכורה, והוא משום דהאי תנא ס"ל דאף קדושת דמים מדחה קדושת בכור, דאין קדושה חלה על קדושה. אולם ע' בתוס' בבכורות (יד.) שביאר שהוא מגזה"כ דכתי' גבי בכור "ישראל", והקדש לאו ישראל הוא. וע' בחי' הגרי"ז שם, שביאר דתוס' ס"ל דאין הקדושה של קדושת דמים מונע קדושת בכורה מלהיות חל, אלא דהבעלות של הקדש אינו מחייב בכורה, וע"ש נפק"מ בזה. וע"ע במרומי שדה שהעיר

דבהמשך סוגיין פרש"י דהמיעוט הוא מהא דכתי' בקרך וצאנך, ואולם לקמן בקל"ב חזר ופירש משום דאין קדושה חלה על קדושה. וביאר, דלפי שי' ריה"ג דקדשים קלים ממון בעלים הם, לכאו' לא שייך למעוטי מהא דכתי' בקרן וצאנך, דבאמת בקרך וצאנך הם, וא"כ מש"כ רש"י מדרשה זו, היינו דוקא לשי' רבנן דחולקים על ר' יוסי הגלילי, דסברי דקק"ל ממון גבוה הוא. אבל בכור בעל מום, הרי הוא ממון בעלים לכ"ע, וא"כ לא הי' שייך לרש"י לפרש דנתמעטים מהא דכתי' בקרך וצאנך, אע"כ שהוא משום דאין קדושה חלה על קדושה.

(ג) ויהיו חולין חייבין בחזה ושוק מק"ו- ע' ברמב"ן בפי' לספר המצוות (סוף שורש י"ב), שכ' שכל חלקי הקרבנות שהכהנים אוכלים, ובתוך החזה והשוק, הם חלק ממלאכת הקרבנות שצוה בהם, והם הם חלק מהכפרה. ויש לעי', דלכאו' מסוגיין משמע שהם סתם מתנות כהונה, דהי' שייך גם לענין חולין. ואולי כיון דמיעטה התורה דבאמת לא אמרי' דצריכין ליתן חזה ושוק אלא מן הקרבנות, ולא מן החולין, א"כ מזה גופא למדין דאי"ז סתם מתנת כהונה, אלא דחלק של מלאכת הקרבן הוא, וצ"ע בזה.

(ד) והא בעי תנופה- ויש לעי', דלכאו' תנופה דין בהקרבן הוא, וא"כ, על הצד דנותנין חזה ושוק אפי' מחולין, א"כ לכאו' לא יהיו צריכין תנופה בכלל. ושמעתי ממו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א דיש להוכיח מסוגיין דדין תנופת חזה ושוק הוא דין בהא דנותנים החזה ושוק לכהנים (ואף דאין דין תנופה בכל מתנות כהונה), וא"כ אפי' אם לא הי' שייך לקרבן כלל, מ"מ יהי' שייך בה דין תנופה, ויש לפלפל בזה.

(ה) אי אגואי, קא מעייל חולין לעזרה- כ' תוס', דמכאן משמע דאיסור חולין בעזרה הוא איסור דאורייתא, ולכן יכולין להוכיח מזה דאין צריכין להפריש חזה ושוק מחולין. וע' מה שהק' מאיזה דוכתי דמותר להביא חולין

והר"ן, ע' בקהלות יעקב (ל"ו) שכ' שנח' במח' יסודי בביאור דין מתנות כהונה, דתוס' ס"ל דכבר הוא ממון גמור של השבט, ומה שאין לו תובעים הוא רק משום שאין מסויים לכהן א', אבל למשל אם הי' לא' הרשאה מכל הכהנים שאומרים שיהי' לו הזכות לגבות, א"כ שפיר יש לו תובע. וא"כ, בכי האי שפיר אמרי' דהו"ל חייב לצאת ידי שמים. אבל הר"ן ס"ל דהוי הפקר להשבט, ואין כאן בעלים כלל על הממון, וא"כ אין שייך כלל תובעים, ואין חיוב בכה"ג אף לצאת ידי שמים. עוד אי' בחי' ר' ראובן (ב"מ ח', ב') דאפשר דס"ל להר"ן דכל ממון שאין לו בעלים מיוחד (או שותפים מיוחדים), הו"ל כהפקר לענין דין תביעת הממון.

משום דהו"ל ממון שאין לו תובעים - הק' (ז) הר"ן (מד: בדפי הרי"ף), אם מתנות כהונה הו"ל ממון שאין להן תובעין, א"כ אפי' אם הם בעין נמי אין להם תובעין. וביאר דאה"נ, אלא דהיכא שהם בעין, אי' מצוה דרמיא עלי', משא"כ היכא דאינן בעין, מצוה אין כאן, וגם חיוב ממון אין כאן, שהרי הוי ממון שאין להם תובעין, ולכן פטור לגמרי (ולכן כ' לחלוק על תוס' שיש חיוב לצאת ידי שמים, ע"ש). וביאר הקהלות יעקב (ל"ז, א') דבמצוה זו אף ב"ד כופין אותו, ולא דכופין ליתן לאיזה כהן מיחוד התובעו, אלא דכופין אותו ליתן המתנות לכהן, וכמו בכל מצות עשה דמכין אותו עד שתצא נפשו. רק היכא דהזיקן או אוכל, שוב אינו מקיים בזה מצות נתינה, ולכן לא שייך לכופו אלא מדין ממון, ובזה הרי הוי ממון שאין להן תובעין.

ח) אלא לאו, להוציא בדיינין - פרש"י, אלמא, דממון שאין לו תובעין הוא, ומש"ה ממעט חזה ושוק, דכיון דלכפרה ולרצוי בא, לא שכיח דמעכב. והק' התוס' הרא"ש דמשמע דקרא מיעוטא הוא, דאפי' אם לא ירצה ליתן, מ"מ אין ממשכנין אותו, ומ"ש חזה ושוק. ותי' דשאני חזה ושוק, דמשלחן גבוה קזכו, ופרס מאת המקום הוא, ולא בבעלים תליא נתינה, אלא קנאן השם ונתנן לכהנים, ואם לא נתנם, אין לכהנים דין עליו, את השם הוא קובע.

לעזרה, ותי' דדוקא חזה ושוק וכע"ז, דהביא דרך קדושה, דעביד תנופה, או שהביא לחם לצורך תודה, בזה שפיר הוי איסור של חולין בעזרה, אבל להביא חולין בעזרה שלא בדרך קדושה אין בה איסור. וכ' המשנה למלך (שחיטה ב', ריש הל' ג'), דאף דהי' שייך לומר דכוונת תוס' דרק אין איסור דאורייתא של חולין בעזרה בכה"ג, אבל איסור דרבנן שפיר אי', אולם הביא דהרשב"א כ' כתוס', ומשמע דס"ל דאין איסור בכלל, ולכן כ' דמסתבר לומר דגם תוס' ס"ל דאף איסור מדרבנן ליכא. אולם ע' ברשב"ם בב"ב (פא:; בפ' שני), דמשמע דכל איסור חולין בעזרה בביכורים הוא רק מדרבנן. וע' ברמב"ן שם שהק' עליו מסוגיין, דמבואר דאף בלא שחיטה הוי איסור חולין בעזרה מן התורה. וע"ע בריטב"א אצלנו שהביא דעת הרמב"ם דרק דרך קדושה והקרבה אסור מן התורה, אולם כ' דאולי גם הרמב"ם מודה דאפי' להכניס שם לחם ופירות אסור עכ"פ מדרבנן, ומה דמצינו דהכהנים היו יכולים להכניס חולין כדי לאכול על השובע וכדו', י"ל דלצורך התיירו.

ו) ואב"א משום דהו"ל ממון שאין לו תובעים - (ז) כ' תוס', דאיכא נפק"מ בין הב' טעמים, דלפי טעם הגמ' דפטור משום דהו"ל ממון שאין לו תובעים, א"כ נהי דאינו יכול לתובעו בדיינין, בדיני שמים מיהא מיחייב, אבל ללישנא קמא דדריש לי' מוזה, אפי' בדיני שמים נמי לא מיחייב. וע' במשנת ר' אהרן (זרעים ו', י"ד, ד"ה אולם) דחיוב לצאת ידי שמים זה אינו כשאר חיוב לצי"ש, דבעלמא הוי ביאורו דליכא גבי' ממון אחרים, ולהכי אין מוציא כלל בדיינים, ורק כיון שעשה עוולה לחבירו, אינו יוצא ידי שמים אם לא ישלים לו הזיקו. אבל הכא, יש תחת ידו ממון שהוא של אחרים לגמרי, וחיוב גמור הוא להוציא ממנו, לפי שאין כאן מי שתובעו, וא"כ הוי חיוב גמור לצאת ידי שמים. וע"ע בר"ן (מד: בדפי הרי"ף) דכ' דאינו מחוור מש"כ תוס' דלל"ב יש חיוב לצאת ידי שמים, "דהכא, אם לא מיחייב משום מצוה, משום מאי מיחייב", ואולם לתרי לישני איכא עכ"פ מדת חסידות. ובביאור מחלוקת תוס'

הדברי יחזקאל (כ"ב, י"א), דקו' הגמ' הוא רק ללישנא קמא דגמ', דיליף מקרא דוזה, דפטור לגמרי, אבל ללישנא בתרא, דלפי **תוס'** חייב לצאת ידי שמים, לק"מ, דבא הכתוב לומר דרק לאחר הרמה חייב לציד"ש, וקודם לכן פטור.

יד) וקסבר האי תנא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין- הק' **המנחת ברוך** (סי' צ"ז), הא אפי' אם נימא דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, מ"מ ודאי מסתבר דאע"ג שבא הטבילים לידי כהן, מ"מ עדיין הרשות ביד בעה"ב להפריש על טבל זה תרומה ומעשר ממקום אחר. וכיון שיפריש ממקום אחר, לכא' תו אינו שייך לכהן זה, ע"ש מש"כ בזה, וע' **בשחיתת חולין** מש"כ לפקפק בסברת המנ"ב, דאולי אף שיכול להפריש ממקום אחר, מ"מ עדיין יהי צריך ליתן התרו"מ לאותו כהן, ע"ש.

ט) דאתו לידי' בטבלייהו- כ' **התוס' הרא"ש** משא"כ בחזה ושוק, אפי' אם אתי לידי' בטבלייהו לא זכה בהן, דמשלחן גבוה קא זכו לאחר הקרבה והפרשה, וכל המשמר שוין בו (וע"ע בפרש"י שכ' דסברא זו דאתו לידי' בטבלייהו שייך רק במתנות דשויים בכל מתנות כהונה, משא"כ בחזה ושוק דאינו אלא לבית אב זה, ולא מהני, ולא משמע דכוונתו כתוס' הרא"ש, וצ"ע כוונתו).

י) וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין- הק' **בעליות דר' יונה** (כ"ב קכג:), מה שייך לומר מתנות שלא הורמו בזרוע וכו', הא ניכרים ועומדים, ואינם דומים לתרו"מ. וע"ש שכ' דביאורו הוא דשם מתנות עליהם אפי' אם לא הורמו, וא"כ, כי אתו ליד כהן הוא זוכה בהן, שהרי כבר שם מתנות עליהם, ע"ש עוד בזה.

יא) בעל הבית שהי' עובר ממקום למקום, וכו'- כ' **החתם סופר** לבאר פלוגתת ר"א ורבנן, דכ"ע מודו דעני הוא באותה שעה, ולכן יכול ליטול המתנות עניים (דאם עשיר הוא באותה שעה, א"כ מי התיר לו ליקח מתנות עניים), אלא דר"א ס"ל דכיון שהוא רק עני לשעה, א"כ אין לו היתר אלא ליקח המתנות בתורת הלואה, ורבנן ס"ל דכיון דעכשיו עני הוא, א"כ הוי כמו כל עני ויכול ליקח כמו כל עני.

יב) אמר ר' חסדא מדת חסידות שנו כאן- כ' **הרשב"א** דנח' רבנן על ר"א בתרתי, דבעני באותה שעה פטרי לגמרי, ואפי' מדת חסידות אין בו, ובעשיר, אע"פ שעשה שלא כהוגן, אינו משלם בדיינין אלא נותן משום מדת חסידות. וע' **במשנת ר' אהרן** (זרעים ו'), י"ד) שהעיר מנ"ל להרשב"א לומר כן, וגם מנ"ל לר' חסדא לפרש כן בדברי רבנן, דלכא' כפשוטו לא נח' אלא במה שאמרו בהמשנה, בזה דס"ל דעני היתה באותה שעה, וע"ש איך שביאר דמסברא זו גופא דעני היתה באותה שעה למד ר' חסדא דנח' גם בעשיר, וס"ל דאין לו חיוב ממון אלא ממדת חסידות, ע"ש.

יג) הא משעת הרמה ואילך מיהא מיחייב, אמאי, ליהוי כמי שמזיק מתנ"כ או שאכלן- כ'